

УДК 620.9:32(532)“20“

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6712021.9>

Прегледни рад

Александар Кларић
Факултет политичких наука, Београд

ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ КАО ДЕТЕРМИНАНТА СПОЉАШЊЕ И УНУТРАШЊЕ ПОЛИТИКЕ САУДИЈСКЕ АРАБИЈЕ У 21. ВИЈЕКУ

Сажетак

У раду се разматра енергетска политика Саудијске Арабије која, као држава која је богата нафтом, представља једног од кључних свјетских актера на пољу енергетике. Међутим, нафта је енергент који доприноси уништавању животне околине и климатским промјенама. Свјесне потенцијалних катастрофалних посљедица од прекомјерне употребе нечистих енергената, државе и њихови грађани се постепено окрећу ка обновљивим, зеленим изворима енергије који не нарушавају животну средину. Саудијска Арабија је једна од држава која је најавила заокрет у својој енергетској политици ка овом виду енергената. На трагу томе, овај рад настоји да укаже на домаћаје актуелне енергетске политике Саудијске Арабије и да пружи увид у њене будуће планове на том пољу, као и да прикаже какву улогу обновљиви извори енергије имају на плану њене унутрашње и спољашње политике.

Кључне ријечи: Саудијска Арабија, енергетска политика, нафта, обновљиви извори енергије, животна средина

УВОД

Предмет овог рада јесте анализа енергетске политике Саудијске Арабије, која је један од најважнијих актера на глобалном нивоу у домену енергетске политике и чије одлуке стога директно утичу на обликовање људских живота широм планете. У првом дијелу рада ће бити укратко разматран појам јавних политика и карактеристике енергетске политике као једне од најважнијих секторских политика, уз посебан осврт на питање обновљивих извора енергије. Осим тога, сходно предмету анализе, биће пружен и теоријски оквир који

се тиче детерминанти у спољној и унутрашњој политици. Након тога ће енергетска политика Саудијске Арабије бити разматрана из угла нафте, као корисног, али изузетно прљавог енергента који доприноси глобалном загријевању. У том контексту ће у раду бити и отворено питање алтернативних, зелених извора енергије али из угла обновљивих извора енергије. На крају рада је сагледан (потенцијални) заокрет од нафте ка обновљивим изворима енергије у енергетској политици Саудијске Арабије, уз анализу обновљивих извора енергије као једне од детерминанти спољашње и унутрашње политике Саудијске Арабије.

ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ И ЗНАЧАЈ ЕНЕРГЕТСКЕ ПОЛИТИКЕ

Прије него што се упустимо у детаљније разматрање појма енергетске политике, потребно је укратко се позабавити питањем – шта је то јавна политика? Наиме, и поред огромног броја студија и истраживања у чијој жики интересовања лежи ова материја, јавне политике немају јединствену дефиницију. Међутим, уколико бисмо покушали да сажмемо оне дефиниције којима су обухваћени главни чиниоци овог феномена, јавне политике бисмо могли да дефинишемо као „активност власти као одговор на друштвене проблеме“, при чему је „друштвени проблем (...) стање које је за јавност неприхватљиво па стога тражи интервенцију, промјену датог стања и решење“ (Ђорђевић 2009, 15).

Јавне политике се стога односе на најразличитије сфере живот, па можемо говорити о: здравственој политици, социјалној политици, образовној политици, културној политици, урбаним и стамбеним политикама, политици заштите људских права, пољопривредној политици, фискалној политици, спортској политици, инфраструктурној политици, еколошкој, енергетској политици итд. У зависности од тога колико је просторно-политички опсег креирања и примене јавних политика, можемо говорити и о општинским политикама, регионалним политикама, националним политикама, па, чак и о над-националним политикама, односно глобалним политикама (Ђорђевић, 2009; Стоне, 2008).

Дакле, врсте јавних политика можемо диференцирати на основу специфичних проблемских подручја друштвене стварности. Једна од крајње специфичних јавних политика, чији значај постаје све израженији на глобалном нивоу од 1960-их година, јесте еколошка политика (Ђорђевић 2009, 221). Еколошка политика је испрва посматрана кроз призму односа човјека према природи. Међутим, временом су бројни критичари указивали да такво упрошћено гледиште има бројне слабости, као и да је човјек дио природе који

не можемо апстраховати од његове средине. Не смијемо нипошто занемарити да „људи тесно зависе од природе у задовољавању и најелементарнијих потреба“ (Ђорђевић 2009, 221) и да еколошка политика стога изискује један обзиривији приступ. То значи да бисмо еколошку политику морали да посматрамо као интегрални дио свих осталих политика, а нарочито енергетске политике. Да је ријеч о политици којој се придаје све више значаја, свједочи успон бројних покрета и политичких партија у претходних двадесет година (Надић 2007 ; Надић 2012).

Када говоримо о политици енергије, односно енергетској политици, треба имати у виду да она по својим карактеристикама представља пола политику природних ресурса, а другом половином политику заштите животне средине (Ђорђевић 2009, 228). Уколико узмемо то у обзир, као и чињеницу да је животна средина интегралан систем који не познаје границе држава, можемо са сигурношћу рећи да енергетска политика уједно представља и својеврсну глобалну политику. Наиме, о утицају енергетских система на цјелокупан свијет најбоље свједоче енергетске кризе до којих је дошло 1970-их и раних 1980-их. Те кризе су уједно проузроковале и колапс мита о издашној, јефтиној и расположивој енергији за све.

Снага сунца, вјетра и других обновљивих извора од тада почиње полако да замјењује коришћење нафте и других фосилних горива, као извора енергије. Конференција о заштити животне средине из Рија 1992. године, веома је значајна за ову тему, јер је истакла предност обновљивих извора енергије у поређењу са фосилним горивима, у смислу загађивања животне средине. Међутим, идеја о постепеном преласку на обновљиве изворе енергије профилисана је након доношења Миленијумских циљева УН, 2000. године, када се међу циљевима нашла и одрживост животне средине. Усвајањем *Агенде 2030*, за одрживи развој, од стране УН, конкретније је истакнут значај коришћења обновљивих извора енергије. Коришћење чисте енергије, одговорна производња и потрошња, као и климатска акција представљају циљеве које треба да подстакну све веће коришћење обновљивих извора енергије. Дакле, уколико узмемо у обзир чињеницу да су природни ресурси ограничени и да би они требало да представљају глобална јавна добра и да су унутар енергетског система сви чиниоци међусобно повезани нераскидивим везама (Karlsson-Vinkhuyzen, 2012) ми бисмо сходно томе енергетску политику требали да посматрамо у глобалним оквирима те би било оправдано говорити о њој као глобалној јавној политици.

Претходна, 2019. година била је година у којој су обновљиви извори енергије забиљежили највећи удио у новоизграђеним капацитетима за производњу електричне енергије. Према

подацима Међународне агенције за обновљиву енергију (ИРЕНА), скоро три четвртине новоизграђених капацитета за добијање електричне енергије користи обновљиве изворе. Такође, у укупној производњи електричне енергије на обновљиве изворе одлази скоро једна трећина. Највише обновљивих извора користи сунчеву енергију (око 55%), па затим енергију вјетра (око 35%). У ове врсте обновљивих извора се и највише улаже, па самим тим оне сваке године доживљавају и највећи раст у производњи и коришћењу.

Имајући у виду горенаведено, намјера овога рада јесте да одговори на идуће истраживачко питање: какву улогу обновљиви извори енергије имају на плану унутрашње и спољашње политике Саудијске Арабије? Поставља се и питање да ли су тамошње власти довољно кадре да спроведу замишљене реформе у предвиђеном временском периоду и успјешно спроведу транзицију ка обновљивим (чистим) изворима енергије.

ДЕТЕРМИНАНТЕ СПОЉНЕ И УНУТРАШЊЕ ПОЛИТИКЕ

Прије него што се упустимо у исцрпнију анализу енергетске политике Саудијске Арабије и енергије добијене из обновљивих извора као потенцијалног фактора у обликовању политичких одлука, потребно је укратко се и осврнути и на сам појам детерминанти. Наиме, детерминанте суштински представљају факторе који утичу на креирање или обликовање спољних и унутрашњих политика. Од настанка науке о међународним односима, највећи број политиколога и аутора који су се интересовали овом темом покушавали су да пронађу у кључне факторе који су утицали или утичу на одлуке држава, а који су се односили на креирање њених политика.

За потребе овог рада, ми ћемо се послужити дефиницијом коју је пружио проф. др Иво Висковић (2018, 7) - „*Детерминанте спољне политике су сви чиниоци који утичу на креаторе спољне политике при избору неког циља и/или средства те политике, уз њихово убеђење да се ради о најбоље сагледаним изворима моћи сопствене државе и њеним ограничењима, као и о предностима и слабостима који су постављени било пред партнере, било пред противнике у међународним односима.*“. Слична дефиниција била би и за детерминанте које утичу на креирање унутрашње политике, простим замјењивањем ријечи спољна и унутрашња политика и међународних и унутрашњих односа. Конкретније речено у питању су фактори које доносиоцима одлука представљају кључан чинилац за креирање и опредјељивање за то која политика да се користи, како на спољном, тако и на унутрашњем плану.

Како у погледу дефинисања детерминанти спољне политике није било сагласности међу ауторима, слична ситуација била је и када су

у питању класификације детерминанти. Ми ћемо се опет послужити класификацијом коју је предложио професор Висковић, комбинавањем идућих варијанти у зависности од одређених критеријума:

- 1) по *временском критеријуму*- историјске и савремене
- 2) по *критеријуму нивоа*- чиниоци из међународног окружења и чиниоци из унутрашњег система држава
- 3) по *критеријуму врсте*- на детерминанте субјективне и објективне природе.

Конкретизацијом ових критеријума добијамо следећу подјелу детерминанти спољне политике:

- 1) Историјске детерминанте
- 2) Детерминанте међународног окружења државе
- 3) Детерминанте друштвеног (унутрашњег) система државе
- 4) Идеосинкратични чиниоци (тј. субјективни чиниоци, они који су везани за личности које доносе одлуке) (Висковић 2018, 11)

ЕНЕРГЕТСКА ПОЛИТИКА И МЕЂУНАРОДНИ ОДНОСИ КРОЗ ПРИЗМУ НАФТЕ

Као што је раније назначено, енергетска политика добрим својим дијелом представља и политику природних ресурса. Када говоримо о природним ресурсима, треба истаћи да под овим појмом можемо обухватити готово било шта што проистиче од природе и што уједно представља опште богатство. Уколико се осврнемо на етимологију овог појма, примјетићемо да су његови коријени у француском језику и то у ријечи *ressource*, којом се означава извор. У складу са тиме, природним ресурсима бисмо могли назвати сва она (природна) добра која имају одређену употребну вриједност, то јест која могу бити у функцији привредног коришћења. То значи да под природне ресурсе можемо урачунати земљиште (које је основа за производњу хране), воду (за пиће, индустрију, риболов, саобраћај, енергетику и/или наводњавање), биљни фонд и шуме, као и налазишта разноврсних минералних сировина, али и све оне енергије попут соларне енергије, енергије вјетра, енергије плиме и осјеке које можемо укључити у сам процес производње енергије.

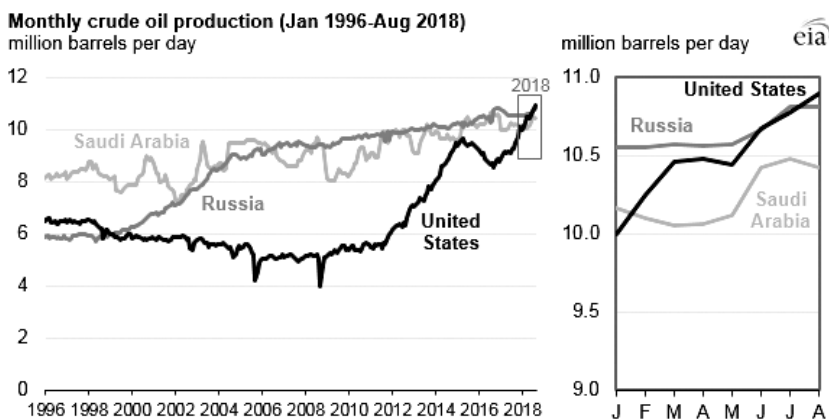
За економску стабилност и усклађеност привредног устројства одређене државе је, без икакве сумње, кључно њено константно снабдијевање ресурсима. Осим тога, то је нужно и зарад обезбјеђивања планиране динамике привредног раста, а то је, уско повезано и са питањем безбједносних капацитета те државе. Оним државама које обилују природним ресурсима, а нарочито нафтом, то природно богатство би, по правилу, требало да послужи као снажан ослонац у успостављању политичке и економске стабилности, као

и за јачање њиховог положаја на глобалној позорници.

Као што се може наслутити из претходних редова – нафта је један од највећих и најзначајнијих енергетских извора модерног свијета. О значају нафте на глобалном нивоу најбоље свједочи то што је аналитичари и стратежи посматрају као најважнији стратешки производ. Они је неријетко називају и „црним златом“ (Esrafil-Dizaji & Kiani Harchegani, 2011). Земље које су богате нафтом стога имају огроман потенцијал у погледу констелације глобалних геополитичких односа, те не треба да нас чуди што је као један од најчешћих узорка политичких и војних криза, па и ратова – борба за посједовање и контролну изворишта нафте.

Земље које су највеће извознице нафте (али, не нужно и њени произвођачи), окупљене су у засебну интересну организацију – тзв. „Организацију петролеумских експортних земаља“ (даље: ОПЕК). Три највећа произвођача нафте на глобалном нивоу су Сједињене Америчке Државе (даље: САД), Русија и Саудијска Арабија (график бр. 1). Треба указати на то да су САД средином 2018. године преузеле лидерску позицију у погледу производње нафте и то са произведених 10,9 милиона барела свакодневно (EIA 2018). Наравно, присуство резерви нафте на одређеној територији не значи нужно да ће та држава, на чијој се територији она налази, имати загарантован мир и економску и политичку стабилност. Чак напротив, недавни примјер политичких превирања у Венецуели и покушај свргавања Николаса Мадуре показује да нафта може допринијети успостављању политичких нестабилности и немира.

График бр. 1: Највећи произвођачи нафте на свијету у периоду од 1996. до 2018. године.

Извор: EIA 2018.

ЕНЕРГЕТСКА ПОЛИТИКА НА РАСКРСНИЦИ: НАФТА ИЛИ ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ?

Током 1992. године одржана је Конференција Уједињених нација о животној средини и развоју (*Самит у Риу или Свјетски самит*). Она је у први план уврстила сазнање да постојећи енергетски системи утичу доминантно на климатске промјене и да неконтролисана енергетска потрошња може довести до непоправљивих, односно, иреверзибилних оштећења наше животне околине (Норрег 2012, 6- 13). Изазов који је тада постављен пред државе јесте како успјешно спровести преоријентацију енергетског сектора и избјећи притом колапс глобалне економије.

Тек двије деценије касније, 2015. године, на Конференцији УН у Паризу је по први пут постигнут један глобални „Споразум о климатским промјенама“. Приближно 150 представника влада постигло је дугорочан споразум о редуковању емисије штетних гасова и ограничавању глобалног загријевања до 2°C (UNFCCC 2015). Наиме, научни савјетодавни одбор УН је изложио своју процјену ових бројки да би загријевање од 2°C могло да буде са катастрофалним посљедицама попут исељавања милиона људи услјед подизања нивоа мора, нестанка коралних гребена, као и глобалног пада пољопривредних приноса.

Међутим, требало би указати на то да владе појединих држава остају нијеме на проблем климатских промјена. Тако на примјер, политика у Сједињеним Америчким Државама: „... под утицајем индустријског лобија, утиче и на један део научне заједнице, која заступа тезу да историја планете Земље показује да се климатске промене дешавају циклично, те да утицај индустријског развоја и коришћење фосилних горива нема значајнији утицај на глобално загревање“ (Миленковић 2017, 8).

Када говоримо о загађивачима требало би указати на то да један од највећих загађивача ваздуха на глобалном нивоу јесте саобраћај. Основни проблем представља непотпуно сагоријевање горива које доводи до концентрисања високог степена отровних материја у самим издувним гасовима. Поред тога, загађењу ваздуха у великој мјери доприносе и индустријска постројења попут рафинерија за прераду нафте и нафтних деривата, жељезаре, челичане и цементаре. До загађења ваздуха долази и услјед сагоријевања дрвета и угља, који представљају традиционалне изворе енергије за бројна домаћинства у руралним, али и урбаним срединама, како због високих трошкова електричне енергије, тако и услјед недостатка електрификације (Норрег 2012, 5-7).

Постало је евидентно да је неопходно мијењати постојеће енергетске навике широм свијета, и експерти у овој области улажу значајне напоре како би понудили преглед опција које су расположиве за нове енергетске политике и које би требало да истовремено привуку инвестиције, али и да минимизирају трошкове за потрошаче (Klessmann & et al, 2013). То представља покушај квантификације потенцијала уштеде и својеврсно отварање дискусије о исплативости одређених политика, што је нужно учинити како би се дошло до жељених циљева – а то су смањење емисија штетних гасова и повећана употреба извора обновљиве енергије. Оно што је занимљиво истаћи, јесте то да је промоција употреба извора обновљиве енергије закупила и значајну пажњу међу државама у развоју, које су увидјеле важност ове теме за успон својих економија. Јужна Африка, Индија и Кина су међу државама које су препознале значај коришћења енергије из обновљивих извора и тим поводом су направљене студије које су приказале њихово искуство у примјенама политика употребе енергије добијене овим путем (Becker & Fischer, 2013). Наиме, све три државе су се определили за промоцију електричне енергије која је добијена из обновљивих извора енергије, али су се суочиле са проблемом задржавања ниских циљева у енергетском сектору. Упркос иновативном дизајнирању политика са различитим приступима, и поред примјене најразличитијих инструмената, све три државе су успјеле да достигну амбициозно постављене развојне циљеве. Показало се да су у поменути државама, инструменти и политике које су оријентисане ка промоцији производње и употребе чисте, зелене енергије у непрекидном мониторингу, као и да се изнова врше процјене примјенљивости и успјешности, док се упоредо увијек изналазе трошковно прихватљиво рјешење за што ширу популацију.

ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ – ИЗБОР 21. ВИЈЕКА?

Обновљиви извори енергије подразумијевају енергију вјетра, сунца, биоенергију и хидроенергију. Као што је у раду раније назначено, коришћење обновљивих извора енергије у новом миленијуму подстакнуто је потребом да се успори уништавање животне средине, али и тежњом да се смањи спољашња енергетска зависност. Идеја о постепеном преласку на коришћење обновљивих извора енергије профилисана је након доношења Миленијумске декларације УН, 2000. године, када се међу миленијумским циљевима нашла и одрживост животне средине. Усвајањем Агенде 2030 за одрживи развој, од стране УН, поново је истакнут значај

одрживог развоја и коришћења обновљивих извора енергије. Коришћење приступачне и чисте енергије, одговорна производња и потрошња, као и климатска акција, представљају циљеве који треба да подстакну коришћење обновљивих извора енергије. Поред међународних иницијатива, оличених у дјеловању УН и доношењу декларације о миленијумским циљевима и агенде о циљевима одрживог развоја, потреба за постепеним преласком на коришћење обновљивих извора енергије проистиче као резултат многих фактора попут свјесности о ограничености ресурса нафте и гаса и негативног утицаја на животну средину. (Rezaei & et al 2013, 320) Самим тим, многе државе настојаће да у будућности покушају да постепено пређу на коришћење обновљивих извора енергије, омогућавајући на тај начин достизање одрживог развоја, који подразумева „подмиривање основних људских потреба, на чистији и ефикаснији начин, који ће дугорочно бити одржив” (Winkler 2007, 11).

ЕНЕРГЕТСКА ПОЛИТИКА САУДИЈСКЕ АРАБИЈЕ У 21. ВИЈЕКУ

Питање употребе енергената је поприлично комплексно питање. Политика енергената јесте политика која погађа читаву планету. Да ли се држати традиционалних извора енергије или кренути ка новим одрживим рјешењима? Ова питања су посебно занимљива у контексту Саудијске Арабије, која представља државу чија читава политичка и економска стабилност почивају на нафти. Међутим, чини се да је и у њеној енергетској политици могуће увидјети заокрете ка обновљивим изворима енергије.

НАФТА КАО СТУБ ЕНЕРГЕТСКЕ ПОЛИТИКЕ И ПОЛИТИЧКЕ СТАБИЛНОСТИ САУДИЈСКЕ АРАБИЈЕ

Када говоримо о Саудијској Арабији, треба истаћи да она спада у групу блискоисточних држава, као и да је ријеч о држави-чланици ОПЕК-а.¹ С. Арабија представља земљу која се у свом извозу махом оријентише на нафту. Управо се тиме објашњава и значајна улога ове државе на глобалном плану. Тиме се објашњава због чега енергетски извори утичу на креирање детерминанти спољне и унутрашње политике ове земље.

Међутим, до прије мање од једног вијека пустињска прострaнства која заузима ова држава никоме нису била привлачна.

¹ Организације земаља извозница нафте (прим. аут)

Према тадашњим методама које су коришћене за истраживање нафтних резерви, сматрало се да на том подручју нема нафте. Након Великог рата, Велика Британија и Француска су завладале огромним просторима на Блиском истоку, али им унутрашњи и центри простири Арабијског полуострва нису били занимљиви. Ове државе су првенствено биле заинтересоване за одржавање превласти на рубним дјеловима полуострва, како би одржавале контролу над трговачким поморским путевима.

На огромним пустињским просторима живјела су номадска племена, која су се често кретала у потрази за основним животним намирницама. Због тога је долазило до неријетких крвавих радова између племена. У тој борби истакао се један човјек, који ће до краја 1920-тих успјети да порази своје непријатеље и завлада тим просторима. Абдул Азиз ибн-Сауд је као апсолутни господар на територији на којој је владао успоставио вјерско-политички систем који је био заснован на сунитском схватању ислама. Званично је територију којом је владао почетком 1930-тих назвао Саудијска Арабија.

Пресудни моменат за новонасталу државу, десио се само неколико година од њеног званичног проглашења, када се испоставило да лежи на огромним нафтним залихама. Захваљујући том открићу ова пустињска краљевина добиће потпуно другачији смисао у међународним односима и на глобалном плану. Иако су у почетку, прије свих, британски истраживачи тврдили да на овим територијама нема нафте, средином четврте деценије, захваљујући америчким истраживачима испоставиће се управо супротно. Наиме, у току 1930-тих започела су истраживања америчких нафтних компанија на просторима који су били обухваћени концесијама, а истраживачи су врло брзо пронашли доказе који су говорили да испод површине тла које заузима ова држава леже огромне нафтне резерве. Већ крајем те деценије започеће експлоатација и производња нафте у С. Арабији, а америчке компаније које су добиле концесије основаће нафтни конзорцијум Arabian American Oil Company (Aramco), који ће у потпуности контролисати производњу нафте у овој држави. Од тада почиње нагли успон С. Арабије и она ће за неколико деценија постати један од главних чинилаца на глобалном плану, у области енергетске политике.

Већ почетком 1950-тих С. Арабија стаће у ред водећих држава произвођача и извозника нафте, а убрзо ће се испоставити да су процијењене саудијске резерве и највеће у свијету. С. Арабија остаће на свјетском трону као држава са највећим резервама нафте све до почетка овога миленијума када је Венецуела преузела

трон. За мање од деценију након открића овај енергент ће постати главна и доминантна детерминанта која је обликовала спољну и унутрашњу политику ове краљевине.

Први, по многима и одлучујући, моменат гдје је нафта постала главна детерминанта за спољну политику ове државе десио се 1945. године, када је, иако болестан, амерички предсједник Рузвелт враћајући се са Јалте тражио састанак са саудијским краљем Абдулом. Састанак се десио у близини Суецког канала на америчком броду USS Quincy и са сигурношћу бисмо могли рећи да је тада договорено усмено стратешко партнерство САД и Саудијске Арабије, које ће бити успостављено почетком 50-тих година (Lippman, 2005). Година 1948. веома је значајна за енергетску политику на глобалном нивоу, јер су те године САД по први пут морале почети да увозе нафту. Због тога је нафта ове пустињске краљевине постала витална по америчку енергетску безбједност и сигурност. Наиме, само дан након потписивања уговора, у коме су америчке компаније из конзорцијума Арамко и држава С. Арабија договориле нови однос у концесијама у проценту 50/50, амерички предсједник Хари Труман послао је писмо краљу Абдулу. У писму је истакао да ће САД поштовати суверенитет и територијални интегритет државе и да ће се свака пријетња овом краљевству сматрати и пријетњом по енергетску безбједност САД, заузврат краљ је гарантовао сигурне испоруке нафте САД. Од тада су ове двије државе у стратешком партнерству које траје до данашњих дана и партнерству које је веома битно за међународне односе и које утиче на функционисање живота људи широм свијета.

Други моменат који је веома битан за ову државу и њен утицај на међународном плану, а поново се тиче нафте, био је дан када је основан ОПЕК 1960. године. Сама Саудијска Арабија је учествовала у стварању ове организације као један од главних иницијатора а захваљујући позицији убједљиво највећег произвођача нафте остварила је и највећи утицаји у самој организацији.

Ова организација и С. Арабија постаће опште познате, након Јом-Кимпурског рата 1973. године, између арапских земаља и Израела. Наиме, због подршке западних земаља Израелу, организација ОПЕК, коју су већином чиниле арапске и муслиманске земље, по први пут у историји, одлучиће се за забрану извоза нафте у западне земље, што ће изазвати први нафтни шок у свјетској историји, крајем 1973. године, када је цијена нафте на свјетском тржишту порасла за скоро четири пута. Међутим, ова деценија је још веома битна за спољну и унутрашњу политику С. Арабије, из разлога јер је управо од 1973. држава кренула у

процес национализације компаније Арамко, који ће званично бити завршен 1980. године. Нова компанија ће понијети назив Сауди Арамко и она ће од тада званично бити државна нафтна компанија. Саудијци су Американцима и даље гарантовали сигурне испоруке нафте али и наставак продаје своје нафте за доларе, као главне валуте за обрачунавање цијене свјетске нафте, тако да се стратешко партнерство није прекидало.

Захваљујући још једном нафтном шоку, крајем исте деценије, цијена нафте на свјетском тржишту је поново порасла, што је омогућило саудијској нафтној компанији убирање огромних прихода од продаје нафте. Огромна средства која су се сливала у државни буџет искоришћена су за модернизацију и урбанизацију земље, али је и државна нафта компанија захваљујући толиким приходима, крајем миленијума направила још један значајан искорак ка што јачем утицају С. Арабије на међународном плану. Од почетка 90-тих, па до данас, компанија је кренула у модернизацију, инвестирана су средства широм свијета, али и промовисана нова истраживања у области енергетског сектора. Компанија Сауди Арамко постала је власник 35% акција рафинерије у Јужној Кореји, поред тога, купљено је 40% акција Петрон-а који има бензинске станице широм свијета, али су огромна средства уложена и у истраживање нових нафтних поља, као и изградњу танкерске флоте.

Данас, Саудијска Арабија налази се на територији која је покривена са чак $\frac{1}{4}$ укупних свјетских резерви нафте. Поједине процјене показују да и поред доказаних резерви, на овом простору постоји још око вртоглавих 240 милијарди барела потенцијалних нафтних резерви (Niblock 2004, 2). Ове цифре представљају необориви доказ релевантности унутрашњих политичких збивања у Саудијској Арабији за читав свијет, који је поприлично завистан од саудијских нафтних резерви. Развијена производња и висок степен извоза нафте значајно утичу на доступност тог ресурса и његове цијене на глобалном нивоу. Сходно томе, ни сама унутрашња политика Саудијске Арабије не може нипошто бити одвојена од нафте, која представља њен кључни извозни производ и најважнији природни ресурс.

Посједовање нафте се најчешће везује за државе са ауторитарним системом владавине. (Terry Lynn 2004, 664) С обзиром да се ове земље најчешће финансирају од прихода које остварују кроз продају и извоз нафте, систем директног опорезивања грађана унутар њиховог политичког система није претјерано важан. Наиме, грађани су у овим државама најчешће одвојени од власти, и показују минимално интересовање за било

какав вид партиципације у политичком животу. Поред одвојености грађана од структура власти и мањка њихове партиципације у политичком и друштвеном животу, оно што је специфично за Саудијску Арабију, али и за већину других блискоисточних држава које су богате нафтом, јесу огромна финансијска издвајања за одржавање репресивног система власти. Власти у Саудијској Арабији су осигурале чист политички простор, готово без присуства било какве стварне политичке пријетње, која би могла да угрози њихов положај. Наиме, кроз константно одржавање репресивног система и вјештачке лојалности грађана онемогућава се, или бар донекле, умањује шанса за неку форму грађанског бунта, чиме се обезбјеђује политичка стабилност режима путем снажног репресивног система.

Поред изворишта нафте и наслијеђене ауторитативне политичке културе, огромну помоћ при одржавању стабилности режима у Саудијској Арабији представљају и велике међународне силе, које су нарочито „опрезне у препуштању нафтних резерви опозиционим групама које су изван контроле њихових савезника” (Terry Lynn 2004, 664). То је могуће увидјети и кроз саудијско-америчке односе, који су неубичајено „пријатељски“, а посебно уколико САД посматрамо као „извозника демократије“. Прва држава коју је амерички председник Доналд Трамп посјетио по ступању на дужност јесте управо Саудијска Арабија.

Међутим, морамо имати у виду да би свака потенцијална политичка нестабилност у Саудијској Арабији могла да поремети глобалну економију кроз абнормално увећање цијена нафте, то јест могла би да доведе до „нафтних шокова” који би у кратком временском периоду паралисали индустрије свих великих сила укључујући и САД.

ПРЕОКРЕТ У ЕНЕРГЕТСКОЈ ПОЛИТИЦИ САУДИЈСКЕ АРАБИЈЕ

Као што је раније истакнуто, Саудијска Арабија је један од највећих произвођача нафте на свијету. Ипак, предвиђа се да ће до 2030. године, уколико се тренд потрошње нафте настави, ова држава потрошити већину својих нафтних резерви (Norper 2012, 17). Увиђајући потребу за смањењем производње и потрошње нафте, као и потребу за диверзификацијом државне економије, саудијски краљ Мухамед бин Салман, сачинио је план *Визија 2030*. као и *Национални програм трансформације 2020*. Мотиви који су допринијели доношењу оваквих докумената уско су везани и

за животну средину, односно, за омогућавање доброг квалитета живота, здравог начина живота али и привлачног окружења за живот. У документу Визија 2030. наводи се да се “чувањем животне средине и природних ресурса испуњава се исламска, људска и морална дужност“. Такође, *Визија 2030.* препознаје и потребу за пропагирањем одрживог развоја, истичући значај бриге о будућим генерацијама и њиховим потребама (*Vision 2030, 2017*). Наведени документи упућују на прокламоване детерминанте унутрашње политике Саудијске Арабије. Да би се споменути циљеви Визије 2030. остварили, неопходно је смањити производњу и потрошњу нафте, која је дуги низ година неприкладно и претјерано експлоатисана. Овакав начин експлоатације нафте сврстао је Саудијску Арабију у групу држава највећих загађивача на планети (*Mosly & Makki 2018, 2*). Овакав тренд могао би да буде заустављен постепеним преласком државе на коришћење обновљивих извора енергије.

Највећи свјетски извозник нафте, у последњих неколико година одлучно је кренуо да ради на пројектима за развој нових индустрија, прије свега оних који се односе на обновљиве изворе енергије. Основни циљ је да се смањи сопствена зависност од нафте, која је сваким даном била све већа. Од почетка миленијума домаћа потрошња нафте скоро сваке године је расла за упозоравајућих 5%. То је био разлог да држава крене у развој обновљивих извора енергије, како би се диверзификовала домаћа производња електричне енергије. Саудијска Арабија највећи дио електричне енергије производи из електрана на нафту, које су врло неефикасне. Ову лошу праксу је већина земаља одавно напустила. Због свог специфичног географског положаја и рељефа у овој држави скоро непрекидно раде клима уређаји. Процјене су да они троше преко половине укупне потрошње електричне енергије у Саудијској Арабији, која се скоро у потпуности добија из електрана на нафту. То је разлог да је ова држава, иако са само око 30 милиона људи, шести највећи потрошач нафте на свијету.

Најбоље услове и највеће могућности ова држава има у погледу соларне енергије. Чињеница да је Саудијска Арабија једна од најсунчанијих земаља на свијету, у потпуности поткрепљује оправданост намјера о производњи соларне енергије. Процјене су да би *„употреба соларне енергије за производњу трећине електричне енергије у земљи ослободила око 300 000 барела нафте дневно, што би даљом продајом у иностранство довело до зараде од око 8 милијарди долара годишње. Без обновљивих извора енергије ово краљевство би могло постати нето увозник*

нафте до 2038. године, тврде британски истраживачи из *Chatam House-a*“ (Renewable Energy World 2018). Овај став је илустративан показатељ значаја обновљивих извора енергије за даљи развој ове државе.

Саудијска Арабија је богата и брзо растућа држава, чије потребе за електричном енергијом расту за око 5% годишње. Преко 80% популације која живи у градовима и индустријским центрима снабдијевено је струјом, док остали, који живе у не тако густо насељеним дјеловима државе имају потребу за независним изворима енергије. Неисплативост изградње мрежа за снабдијевање у тим дјеловима државе, омогућила је креаторима политичких одлука да у њима виде потенцијал за коришћење обновљивих извора енергије (El- Amin & Al- Shehri 2004, 1-3).

Иако је ова држава један од главних произвођача нафте на свијету, овакви разлози постају њен основни мотив за све већу заинтересованост за развој нових технологија за експлоатацију и коришћење обновљивих извора енергије. Такође, раст домаће потрошње могао би да ограничи способност државе да утиче на цијене нафте на свјетском тржишту. Нестанак нафте, као главног државног ресурса, утицао би погубно по политичку стабилност државе, као и на њен положај на међународном плану, чиме се потврђује теза о обновљивим изворима као детерминантама како спољне, тако и унутрашње политике. Стога се може закључити да саудијски владари, приликом тражења алтернативних енергетских извора, немају у виду само еколошке разлоге и визију одрживог развоја, већ најприје политичку стабилност државе и жељу да остану водећа свјетска нафтна сила.

Када је ријеч о конкретним изворима обновљиве енергије који су привлачни за Саудијску Арабију, чини се да она због свог географског положаја, има изузетан потенцијал у коришћењу соларне енергије и енергије вјетра. Ови извори обновљиве енергије могли би да помогну саудијском друштву да превазиђе своју зависност од традиционалног извора енергије- нафте.

Саудијске власти покренуле су неколико иницијатива којима је предвиђено повећано инвестирање у обновљиве изворе енергије. Соларна енергија и енергија вјетра представљају обилан и бескрајан извор енергије. Развијање технологија које би омогућиле ефикасно коришћење ових зелених извора енергије, допринијело би енергетској независности државе, смањењу загађивања животне средине и одрживом развоју.

Занимљиво је то што су први кораци у погледу производње и употребе соларне енергије начињени још крајем 70-их, скоро три

деценије након тога у овој области се није пуно напредовало. Наиме, исте године, кад је Картер на Бијелу кућу ставио соларни панел, САД и С. Арабија инсталирале су малу соларно-истраживачку станицу, неколико десетина километара сјеверно од главног града Ријада. Само годину дана прије основан је Национални институт за науку и технологију (*King Abdulaziz City for Science and Technology*), који је у суштини управљао овом станицом, али која га није пуно интересовала. Ова станица је била скоро затворена и није толико истраживала све до почетка друге деценије овога вијека, када ће се основати посебан Институт за обновљиву и атомску енергију.

Године 2010. основан је Град краља Абдулаха за обновљиву и атомску енергију (*King Abdullah City for Renewable and Atomic Energy*), у суштини нови институт који је у потпуности преузео истраживања из области обновљивих извора енергије. Главни покровитељ и финансијер института била је држава, преко своје нафтне компаније *Saudi Aramco*. Нови институт поново је покренуо истраживања у области соларне енергије, што је врло брзо довело до оснивања мале фабрике за производњу соларних панела. „*Наредне године, двије водеће компаније које контролишу енергетски сектор: државна нафтна компанија и компанија за електричну енергију одлучиле су да поставе 10 соларних пројеката широм земље*“ (The Atlantic 2015). Производња соларних панела која је кренула није имала само за циљ производњу за домаће потребе већ и за извоз. У производњи соларних панела држава је видјела своје могућности за успјешно пословање на свјетском тржишту. Државна нафтна компанија је најважнији актер преласка краљевства на соларну енергију. Иако су почетна улагања компаније била врло мала, она су за веома кратко вријеме енормно порасла.

Током 2012. године, С. Арабија покренула је соларни програм вриједан око 109 милијарди долара (The Atlantic 2015), који је требало да омогући да се трећина укупног снабдијевања државе сведе на изворе обновљиве енергије. Поред тога, у плану је било отварање још једне фабрике која би производила материјале од којих се праве соларне ћелије. Наредне, 2016. године, двије компаније у државном власништву, које контролишу енергетски сектор - *Saudi Aramco* и *Saudi Electricity Company* најавиле су да планирају да заједно покрену преко 10 соларних пројеката у држави. Ипак, 2017. влада је саопштила да ће до 2023. године удио обновљивих извора (соларне енергије и енергије вјетра) износити око 10% (Bloomberg 2018). Поред амбициозних планова, показало се да је у пракси значајно теже остварити предвиђене циљеве. На спору материјализацију плана утицале су бирократске препреке,

техничке потешкоће, али и климатски услови, попут пјешчаних олуја које су значајно смањиле продуктивност и ефикасност соларних панела. Тешкоће у остваривању планова саудијских владара и потенцијалног преласка на коришћење обновљивих извора енергије везују се и за високе трошкове. Коришћење обновљивих извора енергије представља релативно нову појаву, која је у сталном развоју, а самим тим оно изискује огромне инвестиције.

Претходне године Саудијска Арабија је донијела одлуку, да се због диверзификације економије и смањивања зависности од нафте, почну нудити кредити и зајмови за пројекте из области обновљивих извора енергије. Саудијски Фонд за јавна улагања који тренутно располаже буџетом око 25 милијарди долара направио је апликацију за програм „Мутјадеда“, преко које ће сви заинтересовани домаћи инвеститори моћи да поднесу захтјев и добију кредит. Ово се прије свега односи на улагање у области обновљивих извора енергије. Ибрахим Алмолеј, генерални директор фонда је изјавио да „*било да се бавите производњом, пољопривредом или малопродајом, ако желите да уградите обновљиве изворе енергије, ми ћемо их финансирати. Морамо да подржимо обновљиве изворе енергије, како би се што више користили у нашем краљевству*“ (Renewable Energy World 2018).

Још један амбициозан пројекат из плана Визије 2030 који је прије двије године свечано најављен, представља изградња футуристичког мега-града под називом НЕОМ. Ово је лични пројекат престолонаследника Мохамеда бин Салмана, који треба да се уклопи у план Визија 2030. „НЕОМ је храбар и дрзак сан, то је нова визија како нова будућност може изгледати (у ствари „Неом“ значи „нова будућност“). То је покушај да се уради нешто што никада раније није урађено, а долази у вријеме када свијету требају нове идеје нова рјешења. НЕОМ се гради на Црвеном мору, на сјеверозападу Саудијске Арабије као жива лабораторија- мјесто гдје ће предузетништво и иновације зацртати правац за ову „Нову будућност“. НЕОМ ће обухватити градове, луке и пословне зоне, истраживачке центре, спортска и забавна мјеста и туристичке дестинације. Биће дом и радно мјесто за више од милион грађана широм свијета.“ (НЕОМ, н. д.).

НЕОМ би обухватао територију око 26 000 квадратних километара, што је отприлике површина нама сусједне Сјеверне Македоније. Састојао би се од 16 градова, изграђених из темеља, у пустињи, уз обалу Црвеног мора. На више од 2000 страница налазе се исцрпни планови који предвиђају фазе реализације

овог мегапројекта. Ови градови су планирани као својеврсни самоодрживи градови, гдје ће аутоматизоване послове обављати роботи. Овај пројекат би требао да кошта Саудијску Арабију око 500 милијарди долара.

Међутим, да би се ови планови остварили неопходни су огромни финансијски издаци, која држава може добити само захваљујући извозу нафте, тачније високој цијени нафте на свјетском тржишту. Као што смо видјели, државна нафтна компанија Сауди Арамко је главни финансијер нових пројеката из области обновљивих извора, а његови приходи у потпуности зависе од цијене нафте. Велики проблем за реализацију ових пројеката може да буде најновији пад цијене нафте, који је највећи у последњих неколико деценија. Буџет С. Арабије пројектован је за цијену нафте од преко 60 долара за барел, а цијена је сада пала на испод 30 долара за барел нафте. Ово може представљати велики проблем, јер држава по овој цијени нафте сигурно неће успјети да заради средства која су потребна за реализацију свих наведених пројеката, а и њена унутрашња стабилност може бити доведена у питање ако се цијена нафте убрзо не опорави.

Оно што је у потпуности осујетило планове Саудијске Арабије јесте пандемија Ковид-19 вируса. У првом кварталу је Саудијска Арабија постигла договор са осталим чланицама ОПЕК-а о знатном обарању производње нафте, па је током маја и јуна производња смањена за више од 10%. Но и поред смањења производње, ове државе су током читаве године имале проблема са продајом нафте јер је глобална потрошња знатно опала. Једноставније речено, резерве нафте су почеле да својим власницима представљају трошкове (Albulescu, 2020). На посљедњем састанку чланица ОПЕК-а, договорено је да се од јануара опет повећа производња нафте као и да се овакви састанци одржавају сваког мјесеца како би се одлучивало о производњи нафте, с обзиром да дилема остаје итекако присутна, јер је тражња за нафтом и даље изузетно слаба и крајње је неизвесно када ће доћи до опоравка од пандемије.

На основу наведеног постаје јасно да је питање обновљивих извора енергије од суштинског значаја за Саудијску Арабију имајући у виду спољнополитичку и унутарполитичку зависност ове земље од нафте. Обновљиви извори енергије се самим тим могу тумачити као алтернатива која би требала да обезбиједи опстанак државе која своју (спољну и унутрашњу) стабилност темељи на експлоатацији овог енергента.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Еколошка политика и енергетска политика су области јавних политика које у посљедњих тридесет година добијају све више пажње – како од стране научника и истраживача, тако и од стране политичара и креатора јавних политика. Због своје природе и због далекосежности одлука које се доносе у овим областима, можемо их окарактерисати глобалним јавним политикама.

Да бисмо утврдили у ком смјеру ће се развијати енергетска политика на свјетском нивоу, неопходно је да обратимо посебну пажњу на Саудијску Арабију, као једну од главних произвођача и извозника нафте. Евидентно је да је у претходним годинама саудијско руководство настојало да направи коперникански обрт у енергетској политици. Због убрзаног развоја и урбанизације друштва, потрошња овог ресурса постаје све већа, те се поставља питање о одрживости коришћења тог ресурса и будућности Саудијске Арабије на свјетском тржишту нафте. Значај овог ресурса заузима централну улогу у унутрашњој и међународној политици Саудијске Арабије. На унутрашњем плану, нафта омогућава владарима да очувају политичку стабилност, док на међународном плану овај ресурс даје Саудијској Арабији моћ да утиче на одређивање цијене нафте на глобалном нивоу. Окретање ка обновљивим изворима енергије није резултат пуког увиђања о потреби очувања животне средине и бриге о будућим генерацијама кроз осмишљавање енергетске политике која ће бити заснована на одрживом развоју. Овакав обрт у саудијској политици заснива се најприје на реалном сагледавању могућности производње и потрошње нафте, као и централној улози коју нафта игра у унутрашњој и међународној политици државе. Иако се национални план *Визија 2030* ослања на коришћење обновљивих извора енергије, попут соларне енергије и енергије вјетра, у пракси нису направљени значајнији помаци. Изводивост оваквог амбициозног пројекта посебно је осујетила неочекивана пандемија КОВИД-а чије су посљедице још увијек несагледиве. У том смислу, чини се да ће тренутни владар Саудијске Арабије морати да се окрене ка другим мјерама како би се одржао на власти. О томе можда најбоље свједочи то што је средином године забрањена казна бичевања.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Albulescu, C. 2020. "Coronavirus and oil price crash". Available at SSRN 3553452.
- Becker, B. & Fischer, D. 2013. "Promoting renewable electricity generation in emerging economies". *Energy Policy*, vol. 56, pp. 446-455, year 2013.
- Bloomberg. 2018. "Why Saudi Arabia isn't meeting its ambitious solar energy targets?". 21. 5. 2019. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-16/why-saudi-arabia-isn-t-meeting-its-ambitious-solar-energy-targets>
- Đorđević, S. 2009. *Analiza javnih politika*. Čigoja štampa: Beograd.
- EIA. 2018. "The United States is now the largest global crude oil producer". 19.05.2019. <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=37053>
- Esrafil-Dizaji, B & Kiani Harchegani, F. 2011. "Persia - Land of Black Gold", Teheran: University of Teheran. 19.05.2019. https://www.researchgate.net/publication/264231898_Persia_Land_of_Black_Gold
- Hopper, P. 2012. *Understanding Development*. Polity Press: Cambridge
- Karlsson-Vinkhuyzen, S. I., Jollands, N., & Staudt, L. 2012. "Global governance for sustainable energy: The contribution of a global public goods approach". *Ecological Economics*, 83, 11-18.
- Klessmann, C, & Rathmann, M. & de Jager, D. & Gazzo, A. & Resch, G. 2013. "Policy options for reducing the costs of reaching the European renewables target". *Renewable Energy*, vol. 57: 390-403.
- Lippman, T. W. 2005. *The Day FDR Met Saudi Arabia's Ibn Saud*. Americans for Middle East Understanding.
- Milenković, D. 2017. „Javne politike Evropske unije i Republike Srbije u oblasti obnovljivih izvora energije i njihova praktična primena u Republici Srbiji”. *Administracija i javne politike*. Godina III, vol. 7: 7-27. Dostupno na: <http://www.ips.ac.rs/wp-content/uploads/2018/03/CD-ADMINISTRACIJA-1-2017.pdf> (приступљено: 10.06.2019)
- Mosly, I. & Makki Anas A. 2018. "Current status and willingness to adopt renewable energy technologies in Saudi Arabia". *Sustainability*, 10, 4269; doi:10.3390/su10114269
- Nadić, D. 2007. *Ekologizam i ekološke stranke*. Beograd: Službeni glasnik.
- Nadić, D. 2012. *Ogledi iz političke ekologije*. Beograd: Čigoja.
- NEOM. н. д. 5. 5. 2020. <https://www.neom.com/en-us/about/>
- Niblock, T. 2004. *Saudi Arabia: Power, legitimacy and survival*. Routledge: London.

- Renewable Energy World. 2018. "The Saudis Just Can't Seem to Become the Saudi Arabia of Solar." 20. 5. 2019. <https://www.renewableenergyworld.com/baseload/the-saudis-just-cant-seem-to-become-the-saudi-arabia-of-solar/>
- Rezaei, M. & Kamal, S. & Payam Abbaszadeh C. 2013. "The Role of renewable energy in sustainable development: case study Iran". *Iranica Journal of Energy & Environment* 4 (4): 320-329.
- Said El Amin, S. & Al Shehri I. 2004. *Renewable energy potentials in Saudi Arabia*. https://www.researchgate.net/publication/237434620_Renewable_Energy_Potentials_in_Saudi_Arabia
- Stone, D. 2008. "Global Public Policy, Transnational Policy Communities, and Their Networks Policy". *Studies Journal*, Vol. 36 (No.1):19-38. doi:10.1111/j.1541-0072.2007.00251.
- Terry Lynn K., 2004. "Oil- led development: social, political and economic consequences". https://www.researchgate.net/publication/251847370_Oil-Led_Development_Social_Political_and_Economic_Consequences (приступљено: 20.05.2019)
- The Atlantic. 2015. "Why the Saudis are going Solar?". 21. 5. 2019. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/07/saudis-solar-energy/395315/>
- UFCCC. 2015. "United Nations Framework Convention on Climate Change, Paris Climate Change Conference", 20.5.2019. http://unfccc.int/meetings/paris_nov_2015/meeting/8926.php
- Vision 2030. 2017. 20. 5. 2019. https://vision2030.gov.sa/sites/default/files/report/Saudi_Vision2030_EN_2017.pdf
- Visković, I. 2018. „Determinante spoljne politike Srbije: Teorijski model i njegova primena“. *Međunarodna politika*, LXIX, br. 1169: 5-31.
- Winkler, H. 2007. "Energy policies for sustainable development in South Africa." *Energy for Sustainable Development*, Volume 11, Issue 1: 26-34.

Aleksandar Klarić
Faculty of Political Science, Belgrade

RENEWABLE SOURCES OF ENERGY AS A DETERMINANT OF FOREIGN AND DOMESTIC POLITICS OF SAUDI ARABIA IN THE 21ST CENTURY

Resume

The energy policy of Saudi Arabia is discussed in this dissertation. Saudi Arabia as a state riched in oil, represents one of the world's key factor in the energy field. However, oil is an energy gent which greatly contributes to environmental decline and climate changes. States and their citizens, well aware of potential catastrophic consequences caused by overuse of unclean energy gents, are gradually turning towards renewable, green sources of energy which don't violate our environment. Saudi Arabia is one of those states which has announced the turning point in its energy policy towards this type of energents. In relation to this, the dissertation intends to give an insight in its future plans concerning this matter, as well as to show what important role the renewable sources of energy have in its foreign and domestic policy.

Keywords: Saudi Arabia, energy policy, oil, renewable sources of energy, environment

---

* Овај рад је примљен 31. јула 2020. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. фебруара 2021. године.